

МЕДИА БІЛІМ БЕРУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ КОММУНИКАТИВТІК ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Мекебаева Айгерим Тасбулатовна

«Педагогика және психология» білім бағдарламасының 1 курс магистранты Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университеті, Атырау қ, Қазақстан Республикасы Ғылыми жетекшісі, қауымд.профессор, PhD доктор – Қазиев Қ.О.

Қазіргі заманда ақпараттық-коммуникациялық технологиялар қоғам өмірінің барлық саласына еніп, адамның күнделікті қызметінің ажырамас бөлігіне айналды. Бұл өзгерістер білім беру жүйесіне де тікелей әсерін тигізуде. Бүгінде оқушылардың ақпараттық және коммуникативтік дағдыларын дамыту – білім беру үдерісінің басты бағыттарының бірі. Осы тұрғыдан алғанда, медиа білім беру – оқушылардың ақпараттық сауаттылығын арттырып қана қоймай, олардың коммуникативтік құзыреттіліктерін қалыптастырудың тиімді құралы ретінде қарастырылады. Медиа білім беру – ақпараттық-коммуникациялық технологияларды, цифрлық ресурстарды және мультимедиялық құралдарды пайдалану арқылы білім берудің сапасын арттыруға бағытталған педагогикалық процесс. Оның мақсаты – оқушылардың медиа құралдармен жұмыс істеу қабілетін қалыптастыру, ақпаратты сыни тұрғыдан талдау, өз ойын еркін әрі нақты жеткізе білу, қоғаммен және әртүрлі аудиториямен тиімді байланыс орнату дағдыларын дамыту. Қазіргі мектептерде оқушыларға дәстүрлі оқыту әдістерімен қатар, медиа технологиялар арқылы білім беру олардың коммуникативтік дағдыларын қалыптастырудың жаңа жолдарын ашуда.

Медиа білім беру – оқушылардың ақпараттық сауаттылығын дамытуға бағытталған педагогикалық процесс. Бұл процесс ақпаратты тиімді түрде қабылдау, өңдеу және талдау қабілеттерін арттыруды көздейді. Сонымен қатар, медиа білім беру оқушыларға тек қана ақпаратты жинау емес, оны сын көзбен бағалау және шығармашылық тұрғыда пайдалануды үйретеді. Қазіргі кезде медиа білім беру тек құралдарды қолдану ғана емес, сонымен қатар ақпараттық қоғамдағы жеке тұлғаның әлеуетін толық ашуға мүмкіндік береді. Медиа білім беру өзінің теориялық негіздерінде бірнеше аспектілерге сүйенеді: білім беру процесінің заманауи талаптарына сәйкес ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың тиімді пайдалануын қамтамасыз ету, оқушылардың ақпараттық құзыреттіліктерін дамыту, сонымен қатар медиа сауаттылықты қалыптастыру. Бұл бағытта медиа білім беру үш негізгі компонентке бөлінеді: медиа құралдармен жұмыс істеу дағдылары, медиа ақпаратты талдау және медиа құралдардың әлеуметтегі рөліне сыни көзқарас.

Медиа білім берудің негізгі мақсаты – оқушыларға медиа құралдардың әсерін түсіндіру, ақпаратты өңдеуге үйрету және медиа платформаларда өз пікірлерін еркін білдіру дағдыларын қалыптастыру. Оқушыларға медиа білім беру арқылы олар ақпараттың тұтынушысы ғана емес, сонымен бірге оны талдай білетін, сын көзбен қарайтын және өз ойларын өзара байланыс арқылы жеткізе білетін тұлғаға айналады. Қазіргі білім беру жүйесінде медиа білім беру негіздері ақпараттық технологиялар мен цифрлық платформалардың қарқынды дамуына байланысты ерекше маңызға ие. Бұл процесс оқушыларды электронды оқулықтар, бейнемазмұн, әлеуметтік желілер және интернет ресурстарын дұрыс қолдануға үйретеді. Сондықтан медиа білім беру арқылы

оқушылардың өзіндік пікірі мен қабілеттерін дамыту, жаңа технологияларды пайдалана отырып шығармашылықпен жұмыс жасау мүмкіндіктері арттырылды. Медиа білім беру – бұл тек қана теориялық білім емес, сонымен бірге тәжірибелік дағдыларды дамытуға арналған кешенді жүйе. Бұл жүйе арқылы оқушылар медиа құралдарды тиімді пайдалануды үйренеді, ақпараттық ортада өзін дұрыс ұстауды, әртүрлі медиаконтентті түсіну және бағалау қабілеттерін қалыптастырады. Сонымен қатар, медиа білім беру балаларды сыншыл ойлау мен өзіндік пікір қалыптастыруға үйретеді, бұл да өз кезегінде олардың жалпы білім деңгейін арттыруға ықпал етеді.

Қорытындылай келе, медиа білім беру оқушылардың ақпараттық сауаттылығын арттыруға, олардың қарым-қатынас қабілетін дамытуға, сондай-ақ медиа контентті сыни тұрғыдан бағалауға мүмкіндік береді. Бұл, өз кезегінде, олардың болашақ кәсіби және әлеуметтік өмірінде маңызды рөл атқарады. Осылайша, медиа білім беру оқу үдерісінің тиімділігін арттырып, оқушылардың тұлғалық дамуына оң әсер етеді.

Коммуникативтік дағдылар – бұл жеке тұлғаның басқа адамдармен тиімді қарым-қатынас орнату және ақпарат алмасу қабілеті. Олар адамның өміріндегі барлық салаларда маңызды рөл атқарады. Әсіресе, білім беру үдерісінде коммуникативтік дағдыларды дамыту оқушылардың оқу жетістіктеріне, тұлғалық дамуына және олардың болашақтағы әлеуметтік өміріне үлкен әсер етеді. Коммуникативтік дағдылар тек ауызша сөйлеу мен жазбаша байланыс арқылы ғана емес, сондай-ақ тыңдай білу, өз ойларын дәл әрі түсінікті түрде жеткізу, пікірталас жүргізу сияқты қабілеттерді қамтиды. Коммуникативтік дағдылардың қалыптасуы мектептегі оқу процесінде негізінен тіл мен сөйлеу арқылы жүзеге асырылады. Сонымен қатар, бұл дағдылар оқушылардың өзара қарым-қатынасында да маңызды рөл атқарады. Балалар мен жасөспірімдер бір-бірімен қарым-қатынас жасағанда тек ақпарат алмасып қана қоймай, олар эмоциялық байланыс орнатып, әлеуметтік нормаларды меңгереді. Коммуникативтік дағдылардың қалыптасуы адамның өзіне деген сенімділігін арттырып, қоғамдық өмірге белсенді қатысуына мүмкіндік береді. Оқушылардың коммуникативтік дағдыларын қалыптастыруда медиа құралдардың рөлі ерекше. Ақпараттық және коммуникациялық технологиялар (АКТ) бүгінгі таңда коммуникативтік дағдыларды дамытуға үлкен мүмкіндік береді. Әлеуметтік желілер, бейне мазмұн және интерактивті платформалар арқылы оқушылар өз пікірлерін еркін білдіріп, әртүрлі тақырыптарда пікірталас жүргізеді. Бұл дағдыларды мектептің түрлі пәндері мен іс-шараларында қолдануға болады.

Медиа құралдар оқушыларды топта жұмыс істеуге, бір-бірімен пікір алмасуға, ақпаратты тыңдауға және талдауға үйретеді. Мысалы, интернет ресурстарында ақпараттық материалдарды оқу, оны өз сөзімен түсіндіру немесе қоғаммен байланыс жасау мақсатында әлеуметтік желілерде пікір білдіру оқушылардың коммуникативтік қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Бұған қоса, медиа құралдар оқушыларға әртүрлі мәдениеттерді, тілдер мен дәстүрлерді зерттеуге мүмкіндік береді, бұл олардың мәдениетаралық қарым-қатынас дағдыларын да қалыптастырады. Коммуникативтік дағдыларды дамытуда мұғалімдердің рөлі үлкен. Мұғалімдер оқушыларды сыныптастық ортада ғана емес, сонымен қатар мектептен тыс әлеуметтік жағдайларда да тиімді қарым-қатынас жасауға үйретуге тиіс. Оқушыларға сөйлесудің түрлі стильдері мен формалары туралы түсінік беру, олардың тыңдаушы мен сөйлеуші ретіндегі дағдыларын дамыту қажет. Мұғалімдер сабақ барысында пікірталас, рөлдік ойындар, топтық тапсырмалар және медиа құралдарды қолдану арқылы оқушылардың коммуникативтік дағдыларын тиімді қалыптастыра алады.

Медиа білім беру арқылы оқушылардың коммуникативтік дағдыларын дамытуда бірнеше әдістер қолданылуы мүмкін. Әрине, медиа құралдарды қолданудың негізгі мақсаты – оқушылардың ақпаратпен жұмыс істеу қабілеттерін жетілдіру және олардың коммуникативтік дағдыларын арттыру. Бұл үшін түрлі әдіс-тәсілдер мен педагогикалық стратегиялар қолданылуы тиіс. Бірінші әдіс – интерактивті әдістерді қолдану. Бұл әдістер арқылы оқушылар тек тыңдаушы емес, белсенді қатысушы болып, өз пікірлерін білдіре алады. Мысалы, медиа құралдарды қолдану арқылы оқушылар әртүрлі тақырыптарда пікірталас жүргізеді, бейне мазмұндарды талдайды және өз ойларын жазбаша түрде жеткізуге дағдыланады. Бұл әдіс арқылы оқушылар тек ақпаратты қабылдап қана қоймай, оны өңдеп, өз пікірлерін құрастырып, қоғамдық пікірге ықпал ету қабілетін дамытады. Екінші әдіс – топтық жұмыстар мен рөлдік ойындар. Бұл әдістер оқушыларды бір-бірімен пікір алмасуға, топта жұмыс жасауға, біріккен шешімдер қабылдауға үйретеді. Мысалы, рөлдік ойындар арқылы оқушылар өздерін әртүрлі жағдайларда сынап көре алады, әртүрлі рөлдерде сөйлеп, тыңдаушы мен сөйлеуші рөлін алмастыра алады. Бұл әдіс арқылы коммуникативтік дағдыларды жақсарту ғана емес, сонымен бірге сыни ойлау қабілетін дамыту да маңызды болып табылады. Үшінші әдіс – медиа контентпен жұмыс істеу. Оқушылар бейне мазмұнды көріп, оны талдау арқылы коммуникацияның түрлі түрлерімен танысады. Бұл әдіс оқушылардың ақпараттық көзқарастарын кеңейтеді, сондай-ақ олардың өз пікірлерін ашық және анық жеткізу қабілетін дамытады. Әрбір бейне мазмұнды қарап шыққаннан кейін оқушылар өз ойларын айтып, басқалардың пікірін тыңдай алады. Төртінші әдіс – ақпаратты сыни тұрғыдан талдау. Бұл әдіс оқушылардың ақпаратқа сын көзбен қарап, оны бағалау және талдау дағдыларын қалыптастыруға бағытталған. Оқушыларды белгілі бір медиа ресурстарды оқып, тыңдап, түсініктерін талдауға үйрету арқылы олардың сыни ойлау дағдылары қалыптасады.

Медиа білім беру тек білім алу процесіне ғана емес, сонымен қатар оқушылардың болашақ кәсіби өміріне де әсер етеді. Қазіргі қоғамның ақпараттық ортада жұмыс істеу қабілетін талап етуі медиа білім беруді өзекті етеді. Болашақта жас мамандарға ақпаратты тез әрі тиімді өңдеу, сын тұрғысынан ойлау, коммуникацияның түрлі құралдарын қолдану қабілеттері қажет болады. Бұл дағдылардың барлығы медиа білім беру арқылы қалыптасады. Медиа білім беру арқылы оқушылар тек қана ақпаратты қолдану дағдыларын емес, сондай-ақ жұмыс орнында, қоғамдық өмірде қажет болатын коммуникациялық дағдыларды да меңгереді. Қазіргі уақытта кез келген кәсіби салада медиа және ақпараттық құралдарды қолдану өте маңызды. Мысалы, маркетинг, журналистика, IT, бизнес салаларында медиа құралдарын пайдалану негізгі жұмыс құралдарының бірі болып табылады. Осылайша, медиа білім беру арқылы оқушылар болашақта өз саласында бәсекеге қабілетті маман бола алады.

Медиа білім беру оқушыларды еңбек нарығында тиімді жұмыс істеуге дайындайды. Оқушыларды ақпараттық сауаттылыққа, цифрлық технологияларды меңгеруге, кәсіби мәтіндерді жазу мен өңдеуге үйрету олардың болашақта кәсіби ортада жақсы жұмыс табуына ықпал етеді. Бұл процесті медиа құралдар арқылы жүзеге асыру оқушылардың болашақта жұмысқа қабылдану мүмкіндігін арттырады. Сонымен қатар, медиа білім беру олардың креативті ойлау қабілетін, жобалық жұмыс дағдыларын және басқа да шығармашылық қасиеттерін дамытады. Оқушылардың медиа білім беру арқылы үйренген дағдылары олардың қоғамдық өмірдегі белсенділігін арттырады. Медиа білім арқылы олар қоғамда болып жатқан өзгерістерді дұрыс түсініп, өз көзқарастарын білдіре алады. Бұл дағдылар болашақта олардың түрлі қоғамдағы жұмыс

орындарында өзін-өзі білдіруге, жаңа идеялармен бөлісуге және әлеуметтік желілерде өз пікірін айтуға мүмкіндік береді. Қорыта айтқанда, медиа білім беру арқылы оқушылардың болашақ кәсіби өміріне дайындықтары артады. Олар тек білім алу барысында ғана емес, жұмыс орындарында да ақпаратты тиімді өңдеп, жақсы қарым-қатынас орнату арқылы өздерін жетілдіре алады. Осылайша, медиа білім беру олардың кәсіби өміріне үлкен әсер етіп, тиімді маман ретінде қалыптасуына мүмкіндік береді.

Қорытындылай келе, медиа білім беру арқылы оқушылардың коммуникативтік дағдыларын дамыту үшін әртүрлі әдістерді қолдануға болады. Интерактивті әдістер мен рөлдік ойындар, медиа контентпен жұмыс істеу, сыни ойлау, цифрлық сауаттылықты арттыру және шығармашылық жобалар – бұлардың барлығы оқушылардың ақпаратпен тиімді жұмыс істеуін және өз пікірлерін дұрыс жеткізу қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Осы әдістерді жүйелі түрде қолдану арқылы оқушылардың медиа сауаттылығы мен коммуникативтік дағдыларын қалыптастыру процесін тиімді жүргізуге болады. Қазіргі таңда мектептерде ақпараттық технологиялар мен медиа ресурстардың қолданылуы кеңейіп келеді. Бұл оқушыларға жаңа форматта білім алуға, өзара пікір алмасуға және бірлесіп жұмыс істеуге мүмкіндік береді. Алайда, медиа білім беруді тиімді ұйымдастыру үшін келесі мәселелерге назар аудару қажет:

1. Педагогтардың медиа білім беру құзыреттілігін арттыру – мұғалімдер медиа құралдарды тек ақпарат жеткізу құралы ретінде емес, оқушылардың коммуникативтік дағдыларын дамыту әдісі ретінде қолдана білуі тиіс.

2. Оқу үдерісіне заманауи технологияларды енгізу – интерактивті платформалар, сандық оқулықтар, видео және аудио ресурстар, әлеуметтік желілер оқу үдерісін тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

3. Оқушылардың ақпараттық сауаттылығын дамыту – медиа білім беру тек ақпаратты тұтыну ғана емес, оны талдау, өңдеу және дұрыс пайдалану дағдыларын қалыптастыруы қажет.

4. Медиа білім беруді ұлттық білім беру стандарттарына енгізу – оқу бағдарламаларында коммуникативтік дағдыларды дамытуға бағытталған арнайы курстар мен пәндерді енгізу маңызды.

Жалпы, медиа білім беру арқылы оқушылардың коммуникативтік дағдыларын дамыту қазіргі заман талабы. Бұл әдістің тиімділігі әлемдік тәжірибеде дәлелденген, сондықтан оны білім беру жүйесіне кеңінен енгізу қажет. Болашақта медиа білім беру технологияларын жетілдіру және оны барлық оқу орындарында жүйелі түрде қолдану – оқушылардың жан- жақты дамуына ықпал ететін басты қадамдардың бірі болмақ. Осылайша, медиа білім беру оқушылардың сыни ойлау қабілетін, ақпаратты талдау дағдыларын, өз ойын еркін жеткізу қабілетін дамытуға мүмкіндік беретін маңызды құрал. Бұл білім беру жүйесін жаңа деңгейге көтеріп, болашақ ұрпақты ақпараттық қоғамда табысты өмір сүруге дайындайды.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Мухамеджанова, Г. С. Медиа білім беру: теория мен практика. Алматы: «Жібек жолы» баспасы-2019.

2. Ахметова, Л. М. Коммуникативтік дағдыларды қалыптастыру әдістері. Қарағанды: ҚарМУ баспасы-2020.

3. Иманбаева, Г. К. Білім беру жүйесінде медиа құралдарды қолдану. Астана: Қазақстанның білім және ғылым баспасы-2018.

4. Булатова, Р. Ж. Цифрлық медиа сауаттылықтың негіздері. Шымкент: Шымкент университеті баспасы-2021.

5. Левина, М. В. Медиаобразование в школьном процессе: теория и

практика. Москва: Издательство “Просвещение”-2018.

6. Шульга, Н. П. Развитие коммуникативных навыков у школьников с использованием медиаобразования. Санкт-Петербург: Питер-2020.

7. Алаев, В. Г. Коммуникативные технологии в образовании. Москва: Издательство “Высшая школа”-2017.

8. Кузнецова, И. А. Роль медиаобразования в формировании критического мышления у школьников. Екатеринбург: Уральский государственный университет-2021.